

6. Суший О. Теоретичні засади інституційної теорії державної політики /Публічне управління: теорія та практика. - 2011. – № 2 (6). – С. 110–116.

*Лавриненко Володимир Миколайович, к.е.н., доцент
кафедри історії та теорії господарства ДВНЗ «Київський
національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

ІСТОРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ЕКОНОМІЗАЦІЯ ІСТОРІЇ

В останні роки серед дослідників соціальної та гуманітарної проблематики можна помітити значний інтерес до історико-економічної науки. У 2015 році відбувся XVII-й Міжнародний конгрес з економічної історії, що проходив у місті Кіото (Японія). Конгреси з економічної історії проводяться кожні три роки Міжнародною асоціацією економічної історії (The International Economic History Association (IEHA)). У роботі конгресу, проведеному за темою «Різноманіття в розвитку», взяли участь близько тисячі вчених, що займаються вивченням історії економіки. Особливий акцент у програмі був зроблений на методології досліджень. Одними з головних тем сесій і пленарних засідань були також питання про нові підходи у вивченні історії економіки, міждисциплінарних дослідженнях, написання підручників з економічної історії. З цих причин здається доречним звернутися до стислого огляду тенденції *історизації економічної теорії та економізації історії*.

Ця тенденція проявляється і з боку істориків, і з боку економістів. У Європі і США існує вже міцна традиція міждисциплінарного підходу на основі економічної історії. Сучасна економічна історія у світовому науковому співтоваристві зайняла своє місце поряд з економічною теорією та економетрикою. Історичний метод корисний економіці тим, що привносить в економічний дослідницький інструментарій такі принципи, як *ретроспективність, реконструктивність і*

репрезентативність. Історична лінія міркувань важлива не тільки як контекст, що поглиблює предмет дослідження у просторовому та історично-часовому вимірах, але і як можливий спосіб перевірки достовірності гіпотез. *Ретроспективні дані*, з одного боку, істотно зміцнюють емпіричну базу економічної теорії, з іншого, вони вкрай важливі для побудови цілісної динаміки соціально-економічних процесів. За допомогою *реконструктивності* створюється можливість на основі конкретних історичних документів і статистичних даних реконструювати внутрішню структуру і функціонування економічних інститутів, а це відкриває широкі перспективи для активного використання економічного досвіду для створення різноманітних моделей економічного розвитку. *Репрезентативність* історичних джерел дозволяє уникнути довільних узагальнень та поверхових висновків. Спираючись на ці принципи, сучасне проблемне поле економічної історії охоплює широке коло питань серед яких важлива роль належить і питанням історії національного аспекту господарства, переосмислених і викладених з урахуванням нових методологічних засад [4, с. 3].

Якщо узагальнити деякі основні тенденції розвитку економічної історії в зарубіжній літературі останніх років, то потрібно звернути першочергову увагу на такі тенденції. По-перше, це застосування хронологічного масштабу: багато дослідників розглядають розвиток історико-економічних явищ протягом довгих хронологічних періодів (від століття до тисячоліть). По-друге, відбувається подолання або розширення географічних кордонів розгляду економічних явищ у світлі інтеграційних і глобальних змін, а разом з тим, і постійні порівняння країн і континентів. По-третє, особливий інтерес до ретроспективним даних, їх пошуку та аналізу. По-четверте, зростає потреба в систематизації наявних знань, використанні енциклопедичних проектів у галузі економічної історії [2, с. 10–11].

Звернення до минулого економічної історії є запитом до її сучасної дієвості і досконалості, особливо, у науковому та вітчизняному освітньому просторах. Зокрема, в останньому проявляється негативна тенденція до переведення цієї

дисципліни в статус вибіркової або взагалі вилучення з програм по підготовці економістів, що суттєво знижує рівень фундаментальної підготовки та компетенції студентів у галузі різних сфер економічної діяльності. Як розуміти економічну історію, визначити її роль у складних господарських процесах ХХІ ст. – залежить не тільки від дослідницьких цілей і методів, але й від поглядів і цінностей, які сформовані у минулому. У зверненні до історичного минулого економісти намагаються знайти відповіді на запити сучасності, залучаючи до цього ідеї «новітньої економічної історії», зокрема, проблема «path dependence» – одна з них. В історичних розвідках також акцентується увага на тому, що рефлексія над минулим, її місце в історії людського мислення про «господарчі явища» залежить від того, що турбує сучасність [3, с. 213]. У роботі відомого польського історика Войцеха Вложека відмічається: «... долучення перспективи минулого до міркувань на економічну тематику надає руху таким висновкам: зіставлення минулих та актуальних станів нібито автоматично викликає питання про майбутні стани, є порівнянням минулого з сьогоденням і водночас мисленням про майбутнє; крім того, ідея станів, що передують певному стану, викликає проблему генези» [1, с. 84]. Генетична залежність історії та економіки найзмістовніше відображається у двох аспектах процесу виникнення економічної історії, а саме: історизації економічної науки та економізації історії.

Історизація як методологічний прийом ґрунтується на ключовій ролі історичних фактів як «об'єктивних даних» і застосуванні історичного методу. Наприклад, історизація політичної економії полягає, у найзагальнішому розумінні, у збагаченні наявної економічної рефлексії історичною перспективою. Економічні концепції сучасності, починають вживатися при поясненні минулого. У результаті економічна наука перетворюється на *евристичну модель*, горизонт спостереження за минулими економічними явищами, процесами та історичними фактами, які якісно змінюють стан господарських системи (наприклад, від натуральної до ринкової). Завдяки цьому економічна наука набуває можливості користуватися «часовою перспективою минулого», що дозволяє залучати до економіч-

ного аналізу історичні форми, які передують економічній сучасності [1, с. 83].

Економізація історії – це явище, що супроводжується зближенням історії та економічної науки. Як відомо, найбільший змістовний *історичний компонент* в економічну науку внесли представники німецької історико-економічної школи. Проте, в останній третині XIX ст., з початком «маржиналістської революції» відбувається певне розмежування між економічною теорією та економічною історією, в основі якого ідеологічні розбіжності економістів на роль універсальних (космополітичних) і національно-спрямованих розвідок в економічній науці. Кризові явища, які охопили провідні країни світового господарства у 20-30-ті роки XX ст. і пошук шляхів їх подолання, визначили необхідність застосування історичного методу при дослідженні довготривалих тенденцій розвитку економіки (економічних циклів, економічного зростання, динаміки цін та ін.). Зміст історичних досліджень цього періоду, серед іншого, характеризується і відродженням зацікавленості до економічних явищ представників історичної науки. Важлива роль у застосуванні економічної науки до потреб історії (чи навпаки) стали дослідження французьких вчених у галузі соціоекономічної історії Франції – Франсуа Сіміана та Ернеста Лябруса, внесок яких в історико-економічну науку ще не має належного відображення у наукових та освітніх публікаціях. У своїх поглядах Ф. Сіміан окреслював нерозривний зв'язок економічних фактів з соціальним і політичним контекстом розвитку суспільства. Так, на його думку, флуктуації цін і заробітної плати можуть впливати на соціальні вимоги робітників, а страйки робітників, навпаки, матимуть економічні результати в вигляді подорожчання виробництва. Дієвий розвиток його ідей та їх новаторський розвиток здійснив один з видатних представників спільноти «Анналів» Е. Лябрус. У його роботах проведено дослідження взаємодії між трьома основними рівнями людського буття: економічним, соціальним і ментальним. Він і його численні учні та послідовники внесли в історико-економічні дослідження елемент статистичної «точності» у пояснення тих чи тих процесів, які відбувалися в історичному просторі та часі.

Статистична обробка цифрової інформації, започаткована істориками спільноти «Анналів», «зоряний час» якої припав на 1950–1960-ті, створила засади квантитативного аналізу. Його мета – збирання якомога детальніших цифрових даних про об’єкт і предмет дослідження для подальшого виведення на їх підставі певних усереднених величин. Такі дослідження стали свого роду стандартом об’єктивних реконструкцій у галузі соціоекономічних студій [5, с. 245]. Під великим впливом європейської історіографії, молоді гарвардські вчені А. Г. Конрад і Д.Р. Мейер представили на конференції американської Асоціації економічної історії методологічну доповідь «Економічна теорія, статистичний підхід і економічна історія». Вона мала переломне значення у дослідженнях з економічної історії, забезпечила поширення кліометричних підходів у американських, а потім в університетах інших країн. У 1993 р. Роберт Фогель і Дуглас Норт отримали Нобелівську премію «за внесок в оновлення досліджень економічної історії з застосуванням економічної теорії і кількісних методів з метою пояснення економічних та інституціональних змін». Таким чином, систематизація знань з економічної історії привела до повноцінного міждисциплінарного синтезу економічної теорії та історичної науки. Верифіковані ретроспективні дані надають історико-економічним дослідженням обґрунтованість, а також дозволяють формалізувати їх у рамках квантитативної перевірки гіпотез і дозволяє ставити важливі і самостійні завдання перед новими дослідженнями в галузі економічної історії.

Література

1. *Вжосек В.* Історія-Культура–Метафора. Постановня неокласичної історіографії; Про історичне мислення / Войцех Вжосек ; [пер. з польськ.]. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 296 с.
2. *Володин А.* Новые рубежи познания экономической истории / А. Володин // Экономическая история: взгляд из XXI века (сборник научных трудов). – М.: Финансовый университет, 2012. – С. 10–18.
3. *Доманська Е.* Історія та сучасна гуманітаристика дослідження з теорії знання про минуле / Ева Доманська ; [пер з польськ. та англ. В. Склокіна]. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 264 с.

4. Корнійчук Л. Я. Історія економічної думки України. Навч. посібник. / Л. Я. Корнійчук. – К. : КНЕУ, 2004. – 431 с.

5. Яковенко Н. Вступ до історії / Наталя Яковенко. – К. : Критика, 2007. – 375 с.

Штань Марина Володимирівна, к.е.н., доцент
кафедри фінансів та банківської справи
Національної академії управління

ТЕОРЕТИКО-ЕВРИСТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Зростаюча динамічність змін зовнішнього та внутрішнього середовища створює можливості для функціонування складних відкритих соціально-економічних систем і супроводжується структурними трансформаціями їхніх зв'язків. Конкурентоспроможність національної економіки, успішність її розвитку та рівня життя населення визначається ступенем використання досягнень науково-технічного прогресу, оскільки він утвердився як найважливіший чинник економічного зростання. Залежно від рівня розвитку інноваційної діяльності, здатності підприємців створювати нові продукти, ініціювати новітні процеси визначається життєздатність й ефективність суспільних інститутів [3, с. 5-7].

Конкурентоспроможність національної господарської системи значною мірою обумовлюється сприятливими чинниками для максимально повного використання творчого потенціалу особистості. Якраз ця обставина створює для країни можливість масштабно використовувати у національних інтересах інтелектуальний потенціал. Завдяки цьому розвинені країни отримують переваги, які менш розвиненим державам неможливо компенсувати іншими засобами, окрім розвитку свого інтелектуального потенціалу.

Для України, яка є країною з ресурсно-промисловою системою господарювання, особливо актуальною є стратегія трансформації власної господарської системи у напрямі розробки